

کارآفرینی سازمانی زبان عربی، ظرفیت‌ها و شاخصه‌ها

مطالعه موردی: دانشکده علوم قرآنی شیراز

مجید صادقی مزیدی*

استادیار دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم

تاریخ پذیرش: ۹۴/۰۳/۲۷

تاریخ دریافت: ۹۳/۱۱/۰۵

چکیده

یکی از سازوکارهای مطلوب سازمان‌ها برای پاسخ‌گویی به تحولات و تغییرات، توجه به زیرمجموعه‌های کارآفرین و فرصت‌ساز است. برخی از این سازمان‌ها از طریق نهادهای سازمی کارآفرینی در درون خود، زمینه‌های اشتغال‌زایی و گسترش فرهنگ و اعتقادات دینی را نیز به وجود می‌آورند. دانشکده علوم قرآنی شیراز یکی از این سازمان‌هاست که در این مقاله ضمن ارائه تعریفی از کارآفرینی و سپس کارآفرینی سازمانی، فرصت‌های کارآفرینانه در آن بررسی شده‌است. این امر با توجه به ظرفیت‌ها و شاخصه‌های موجود در دانشکده و بر مبنای مهم‌ترین مؤلفه بستر اجتماعی کارآفرینی که همان بستر فرهنگی است صورت پذیرفته‌است.

کلیدواژه‌ها: دانشکده علوم قرآنی شیراز؛ کارآفرینی سازمانی؛ بستر اجتماعی؛ ظرفیت‌های کارآفرینی؛ شاخصه‌های کارآفرینی.

۱. مقدمه

شرایط اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کشور به گونه‌ای است که نیازمند راه‌حل‌های جدید و الگوهای تازه برای برون‌رفت از مشکلات و تنگناها است. توجه به هرم افزایشی جامعه آماری دانش‌آموختگان در چند سال اخیر بر ضرورت و اهمیت آن می‌افزاید، زیرا تضمین تداوم و

پویایی، نیازمند فرایندها و روش‌های نوگرایانه است.

از آنجایی که به تازگی موضوع تحول علوم انسانی مورد توجه اهل علم و فرهنگ قرار گرفته است، این حوزه از علم، دوران مهم و پرتلاشی را پشت سر می‌گذارد. هرچند این علوم از الگوهای تبیینی و ویژگی‌های مفهومی بهره می‌جویند و در مواردی چون فرصت شغلی، استقلال‌طلبی، خلاقیت و نوآوری با علوم دیگر مشترکند، اما به نظر می‌رسد سرعت رشد و توسعه‌ای همگام با علوم دیگر نداشته‌اند (آراسته، ۱۳۸۳: ۴۵). تغییر این روند نیازمند تغییر نگاه و داشتن رویکردی نو و به عبارتی کارآفرینانه به یافته‌های علوم انسانی است. به عبارت دیگر می‌توان یکی از مهم‌ترین ابزار پیشرفت علوم انسانی را تجاری‌سازی و اقتصادی‌سازی این علوم دانست و یکی از مؤثرترین روش‌ها را نوگرایی و ارتقابخشی آنها به‌ویژه برقراری ارتباط بین علم، بازار و ایجاد ایده‌های جدید به شمار آورد.

امروزه مباحث کارآفرینی غالباً در زمینه‌های بخش خصوصی و تجاری به کار می‌رود اما باید به این نکته توجه داشت که این موضوع خاص بخش خصوصی نیست، بلکه در زمینه‌های دولتی نیز به کار رفته است. مطالعات متعددی صورت پذیرفته که نیاز به بازآفرینی و کارآمدتر کردن دولت را در بهبود خلاقیت و توسعه فرهنگ کارآفرینی مورد بحث و بررسی قرار داده‌اند که در اصطلاح به آن کارآفرینی سازمانی دولتی می‌گویند (حسن‌پور و زارعی‌وش، ۱۳۸۹: ۱۷۳). متأسفانه امروزه در جامعه ایران به موضوع کارآفرینی سازمانی به‌ویژه در حوزه علوم انسانی بسیار کم توجه شده است که با توجه به اهمیت و ضرورت این موضوع، لازم است بسترها و زمینه‌های آن بررسی، شناسایی و کاربردی شوند.

در ایران از میان رشته‌های علوم انسانی رشته زبان و ادبیات عربی جایگاه و اهمیت خاصی دارد چراکه این زبان در قانون اساسی دومین زبان رسمی کشور معرفی شده است و از سوی زبان دین و شریعت و زبان قرآن نیز به شمار می‌آید که هر مسلمانی برای یادگیری آموزه‌های قرآنی و دینی به آن نیازمند است. از این رو به راحتی می‌توان پیوند این رشته را با دین در جامعه امروز مشاهده کرد. ضرورت توجه به کارآفرینی در رشته زبان عربی را علاوه بر ارتباط با دین و معتقدات اسلامی باید در گسترش کمی این رشته نیز دانست. با توجه به سیاست کشور در رشد و افزایش پذیرش دانشجویان به‌ویژه در مقاطع تحصیلات تکمیلی و همچنین ایجاد

گرایش‌های جدید، آمار فارغ‌التحصیلان این رشته نیز افزایش یافته‌است. جامعه علمی کشور در چند سال اخیر با تعداد زیادی دانش‌آموخته با مدارک کارشناسی ارشد و دکتری مواجه شده‌است که نتیجه آن اشباع بازار کار و بهره‌برداری نکردن از اندوخته علمی جوانان و از بین رفتن هزینه‌های هنگفت آموزش و درنهایت دل‌زدگی و رکود علمی و تأخیر در رسیدن به اهداف سند چشم‌انداز تحول علوم انسانی بوده‌است.

دانشکده علوم قرآنی شیراز با رویکردی دینی و قرآنی به سهم خود سعی نموده تا با استفاده از ظرفیت‌های موجود دانشکده و موقعیت خاص جغرافیایی آن، به ابتکار و ایجاد فرصت‌های شغلی جدیدی دست بزنند که خود به طور غیرمستقیم سبب بالندگی و ایجاد اشتغال در رشته زبان عربی نیز شده‌است. آنچه در این مقاله به آن پرداخته می‌شود بسترهای فراهم‌شده در این دانشکده است. نگارنده سعی نموده با روش تحلیلی و کاربردی و بر مبنای گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای جایگاه زبان عربی را در این فرصت‌های به‌وجودآمده بررسی کند و کارآفرینی را در حوزه سازمانی در این رشته نشان دهد.

۲. مفهوم کارآفرینی سازمانی

واژه کارآفرینی از کلمه فرانسوی «Entrepreneur» به معنای متعهد شدن نشئت گرفته‌است (صالحیان، ۱۳۸۵: ۷۹). کارآفرینی فرایندی است که با نگاه فرصت‌گرایانه آغاز می‌شود و نتیجه آن عرضه خدمات و محصولات جدید و ایجاد اشتغال و رفاه در سطح جامعه است. به عبارت دیگر کارآفرینی عامل اصلی تغییر و محرک اصلی توسعه است که به خلاقیت و نوآوری مستمر منجر می‌شود. «کارآفرینی سازمانی نیز موضوعی است که از درون دنیای کسب‌وکار برخاسته و به عنوان توانایی استفاده از منابع با روش‌های جدید است که منجر به خلق محصولات و خدمات جدید یا ایجاد واحدهای جدید در محیط سازمانی می‌شود» (مقیم، ۱۳۸۴: ۸۶).

توجه به نقش عوامل سازمانی و دولتی در نهادینه‌سازی کارآفرینی و اجرای ابعاد کارآفرینی سازمانی در حوزه‌ها و ابعاد گوناگون اهمیت خاصی دارد، از قبیل پرورش یافتن روحیه کارآفرینی در افراد، ایجاد نیروی انسانی توانمند و خلاق، استفاده از روش‌های جدید در ارائه

خدمات، ایجاد فضای کسب و کار درون سازمان، بهره‌برداری از فرصت‌ها برای پیشبرد اهداف سازمان، تغییر حوزه کاری سازمان و نونگری، که همگی منجر به توسعه قابلیت‌های درون‌سازمانی و تغییر جایگاه راهبردی آن سازمان خواهد شد.

از این رو سازمان‌های کنونی کشور نیز باید توجه ویژه‌ای به نهادینه‌سازی کارآفرینی درون خود نمایند و سپس اجرایی کردن ابعاد آن را به دلیل نقشی که در رونق کسب و کار بازار علوم انسانی ایجاد می‌کنند اهتمام بورزند. پژوهش‌های انجام‌گرفته نشان‌دهنده آن است که سازمان‌ها و مراکز دولتی نتوانسته‌اند فرصت‌های کارآفرینانه مناسب را ایجاد و در حوزه‌های کاری خود بهره‌گیری کنند، به گونه‌ای که شاخص‌های کارآفرینی در ایران در شرایط مناسبی قرار ندارد (صمدآقایی، ۱۳۸۶: ۱۲۶) و شاید بتوان گفت سازمان‌ها و مراکز اندکی در سطح کشور وجود دارند که به این موضوع به عنوان یک امر ضروری بنگرند.

از جمله آن مراکز دانشگاهی که در سال‌های اخیر به این مهم توجه داشته‌اند دانشکده علوم قرآنی شیراز است که تمام تلاش خود را برای استفاده از امکانات و ظرفیت‌ها نموده و به خوبی توانسته به سهم خود نقش مهم و سازنده‌ای در ارتقای بخشی علوم قرآنی و پویایی و بالندگی زبان عربی ایفا کند.

۳. درباره دانشکده علوم قرآنی شیراز

دانشگاه علوم معارف قرآن کریم به عنوان تنها مرکز آموزش عالی تخصصی قرآنی با ۲۲ دانشکده در سطح کشور به آموزش و تربیت نیروهای قرآنی می‌پردازد. تأسیس این دانشگاه به حدود بیش از ۲۰ سال می‌رسد. این دانشگاه با تأسیس سه دانشکده در تهران، قم و شیراز فعالیت خود را شروع کرد که در حال حاضر دانشکده علوم قرآنی شیراز به عنوان یکی از فعال‌ترین و مؤثرترین دانشکده‌ها در سطح کشور و استان فارس در حال فعالیت‌های متنوعی است که هر کدام از این عملکردها می‌تواند الگویی برای دیگر سازمان‌ها باشد تا آنها با الگوگیری به پویایی سازمان‌های زیرمجموعه خود کمک کنند.

دانشکده علوم قرآنی شیراز با هدف تربیت نیروهای خاص علوم قرآنی هر ساله از طریق آزمون سراسری در دو مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشجوی دختر و پسر می‌پذیرد.

رسالت این دانشکده محدود به دانشجویان نیست، بلکه سیاست آن بر این مبنا و اصل قرار گرفته که با ارائه خدمت‌رسانی قرآنی به عامه مردم چه در شهر شیراز یا شهرهای استان فارس همواره رسالت خود را فرادانشگاهی دنبال کند. موقعیت جغرافیایی دانشکده که در فضای مناسبی از شهر شیراز واقع شده است و به‌نوعی ارتباط‌دهنده معنوی بین طبقات بالای اجتماع و طبقات متوسط است، مسئولیت و وظایف این دانشکده را مضاعف کرده است؛ بنابراین این دانشکده با توجه به موقعیت استراتژیکی جغرافیایی، اقدام به برنامه‌ریزی برای مخاطبان عامه و اقشار و طبقات مختلف مردم و نوآوری در حوزه‌های مختلف قرآنی و زبان عربی کرده که هرکدام از آنها را می‌توان برنامه‌ای جدید و اقدامی مبتکرانه تلقی نمود. از آنجایی که رشته‌های علوم قرآنی ارتباط بسیار نزدیکی با زبان و ادبیات عربی دارند، این اقدامات به‌نوعی سبب پویایی این رشته در دانشکده نیز شده است.

۴. بسترسازی کارآفرینی در دانشکده

یکی از مهم‌ترین عوامل کارآفرینی در رشته زبان عربی برای توسعه فرهنگی و اقتصادی و نتیجه‌بخشی و کارایی‌سازی این رشته، فراهم کردن بستر اجتماعی لازم است. از اساسی‌ترین این بسترها که در بستر اجتماعی بررسی می‌شود، بستر فرهنگی است. مشخص نمودن انواع این بستر می‌تواند آثار کارآفرینی این رشته را بهتر نشان دهد، چراکه «بستر فرهنگی به عنوان عاملی زیربنایی برای آنکه مبنا و اساس سایر بسترهای لازم برای کارآفرینی قرار گیرد نیازمند تحولات عمیق در شناخت، باورها، آداب و اخلاق ملت است» (سلطانی تیرانی، ۱۳۸۷: ۱۳۲). در بستر فرهنگی مفهوم رشد و تعالی انسان به عنوان هدف مجموعه ذکر می‌شود؛ بنابراین می‌توان گفت «بستر فرهنگی نظامی است از ارزش‌ها، هنجارها، باورها و اعتقادات که بین افراد یک اجتماع یا جامعه مشترک است و از طریق یادگیری از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود و موجبات رشد و تعالی انسان را فراهم می‌آورد» (عابدی اردکانی، ۱۳۸۹: ۸۶).

بستر فرهنگی حاکم بر جامعه در سه حوزه مادی‌گرایی، التقاطی و الهی قرار می‌گیرد، و از آنجایی که زبان و ادبیات عربی به عنوان رشته‌ای واسطه‌ای در دانشکده علوم قرآنی و بخشی از رشته‌های علوم قرآنی تدریس می‌شود، می‌توان ادعان کرد بستر فرهنگی مادی‌گرایی جایگاه

خاصی در این رشته‌ها ندارد، زیرا اساس این نوع بستر فقط سودآوری و منافع مادی است؛ به‌گونه‌ای که تمام ارزش‌ها، سنت‌ها و آداب و رسوم بر اساس مادی‌گرایی شکل می‌گیرد، درحالی‌که رسالت این دانشکده سودمحوری نیست و اشتغال‌زایی بخشی از اهداف این دانشکده است. دو بستر التقاطی و الهی را می‌توان به عنوان دو بستر فرهنگی لازم برای کارآفرینی در دانشکده مورد توجه قرار داد. در بستر فرهنگی التقاطی هر دو هدف مادی و الهی در هم آمیخته است که منظور از هدف مادی اشتغال‌زایی و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و منظور از بستر الهی کسب رضایت الهی و توسعه عبودیت و کرامت انسانی است؛ به‌طوری‌که در این راستا منافع شخصی، اجتماع و آیندگان را در نظر می‌گیرد و نوآوری در خدمت تعالی انسان قرار می‌گیرد. در این بستر فرهنگی، تولید ثروت از اهداف ثانویه به شمار می‌آید (حمیدی‌زاده، ۱۳۷۵: ۸۴). بنابراین می‌توان با توجه به سه نوع بستر ذکرشده، بسترها و ظرفیت‌های موجود در دانشکده را بر اساس دو بستر التقاطی و الهی بررسی و تبیین کرد.

۵. ظرفیت‌ها و بسترهای نوگرایانه در دانشکده علوم قرآنی

در دانشکده علوم قرآنی کارآفرینی برای رشته زبان عربی که تنیده در رشته‌های قرآنی است، به دنبال یک هدف اصلی یعنی تعالی و رشد فرهنگ دینی و قرآنی است. در این میان، فرصت‌های جدیدی به وجود آمده که از بیشترین ظرفیت‌ها و بسترها بهره برده‌است. مهم‌ترین برنامه‌های انجام‌شده در این دانشکده از طریق بسترسازی، فرصت‌سازی، بهره‌گیری از ظرفیت‌های آموزشی و جغرافیایی، و وجود نیروی انسانی فعال به سرانجام رسیده که عبارتند از:

۵-۱. تعامل دانشکده با مرکز جامع علمی - کاربردی حج و زیارت استان فارس

سازمان حج و اوقاف استان فارس در سال‌های اخیر اقدام به راه‌اندازی مؤسسه‌ای با عنوان مرکز جامع علمی - کاربردی حج و زیارت کرده است. این مرکز از سال ۱۳۸۹ رسماً فعالیت خود را در شیراز آغاز نموده است. هدف اصلی از شکل‌گیری و تأسیس این مرکز بازآموزی و

افزایش سطح دانش مدیران، معاونان و عوامل مختلف اجرایی دفترهای حج و زیارت در شیراز و شهرستان‌های استان فارس است. با توجه به اینکه حدود ۳۰ دفتر زیارتی در شیراز و حدود ۱۲۰ دفتر زیارتی در سطح شهرستان‌های استان به زائران خدمت‌رسانی می‌کنند، همه عوامل اجرایی موظف به گذراندن دوره‌های تخصصی در دو مقطع کاردانی و کارشناسی هستند.

با توجه به فضای مناسب و امکانات آموزشی در دانشکده علوم قرآنی از سال ۱۳۹۳ این مرکز به طور رسمی به این دانشکده منتقل شد و از شیراز و شهرستان‌های استان فارس دانشجویی می‌پذیرد. این مرکز همانند سایر مؤسسات علمی به ارائه دروس خاص حج و زیارت می‌پردازد که از میان واحدهای ارائه‌شده چندین واحد نیز به رشته زبان عربی اختصاص یافته که در هر نیم‌سال ارائه و به طور ثابت تدریس می‌شود. از جمله آنها می‌توان به دروس آزمایشگاه، المحاوره و عربی تخصصی ۱ تا ۷ اشاره کرد که هر کدام از این واحدهای تخصصی در طول هر نیم‌سال ارائه می‌شود و به میزان ۲ ساعت در هفته و به مدت ۲۴ جلسه برگزار می‌شود، و این خود فرصتی مناسب برای فارغ‌التحصیلان رشته زبان عربی است تا در این مرکز به تدریس مشغول شوند.

۲-۵. تأسیس کانون زبان عربی المنهاج

یکی از اهداف بلندمدت دانشکده علوم قرآنی بالا بردن سطح دانش زبان عربی میان دانشجویان و عموم مردم و مشتاقان یادگیری مکالمه و نوشتار در حوزه علوم قرآنی است تا طالبان معارف قرآنی علاوه بر مطالعه تخصصی قرآن، بر زبان عربی و علوم قرآنی نیز احاطه یابند و بتوانند در صورت ضرورت و ارتباط با مردمان غیرفارسی‌زبان با آنها ارتباط برقرار کنند؛ از این رو دانشکده اقدام به تشکیل کانون زبان عربی با رویکرد قرآنی و فرهنگ دینی نموده است. از ویژگی‌های بارز این کانون این است که تنها کانون تخصصی عربی قرآنی در جنوب کشور و استان است که برنامه‌ریزی همه واحدهای درسی و دیگر برنامه‌ها بر مبنای علوم قرآنی انجام شده که این امر سبب استقبال سازمان‌ها و نهادهای مردمی و دولتی از این کانون شده است. نکته دیگر آنکه این کانون از همه اصناف و اقشار مختلف دانشگاهی و

غیردانشگاهی دانشجوی می‌پذیرد و با مدیریت فردی عرب‌زبان با مدرک دکتری اداره می‌شود که خود نوعی انگیزه در بین دانشجویان ایجاد کرده‌است.

این کانون هر ساله در دو نیم‌سال تحصیلی کلاس‌هایی در موضوعات مختلف از جمله کلاس‌های محاوره، صرف و نحو، و نگارش برای سنین مختلف برگزار می‌کند که هم انگیزه گرایش به زبان عربی را در دانشجویان تقویت می‌کند و هم با به‌کارگیری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی زمینه کار را برای آنها فراهم می‌سازد.

۳-۵. تأسیس مرکز دوره‌های آزاد علوم قرآنی

موقعیت جغرافیایی دانشکده در مکانی از شهر شیراز واقع شده که حلقه وصل بین مردم در سطوح بالا و پایین شهر است. از سویی قرار گرفتن حرم شاه‌چراغ - سومین حرم اهل بیت در ایران - در این شهر بر اعتقادپروری و دین‌داری مردم اثری بارز و مستقیم دارد و همواره آنها را تشنه آموزش معارف قرآنی کرده‌است؛ از این رو دانشکده علوم قرآنی با درک ضرورت توجه به این موضوع از سال ۱۳۹۰ اقدام به تأسیس مرکز دوره‌های آزاد علوم قرآنی نمود که رسالت اصلی آن آموزش معارف قرآنی در طول سه سال تحصیلی به طالبان دین و قرآن برای عموم مردم استان فارس است.

ایجاد این مرکز و تشکیل چندین کلاس در هر نیم‌سال تحصیلی و ایجاد فرصت‌های جدید شغلی یکی از اقدامات کارآفرینانه در دانشکده به شمار می‌آید که با استقبال گسترده مردم از صنف‌های مختلف دولتی و غیردولتی مواجه شده‌است. رشته‌های علوم قرآنی این مرکز همانند تمام رشته‌های علوم قرآنی دانشگاه‌ها با ۱۳۶ واحد درسی و همچنین درس‌های مختلف عربی برگزار می‌شود. رشته‌های برگزار شده در این مرکز دارای واحدهای مختلف عربی از جمله ادبیات عربی ۱ تا ۶، درس‌های بلاغت ۱ و ۲، مفردات قرآن کریم، ترجمه و قرائت متون قرآنی است که جزء درس‌های تخصصی آنها به شمار می‌آید. این امر سبب شده تا علاوه بر اشتغال بسیاری از متخصصان علوم قرآنی، تعداد زیادی از فارغ‌التحصیلان مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری زبان و ادبیات عربی نیز در این مرکز اشتغال یابند.

۴-۵. برگزاری دوره‌های تربیت‌معلم قرآن ویژه دانشجویان

یکی از اقدامات شایسته این دانشکده در سال جدید تحصیلی برگزاری دوره‌های تربیت‌معلم قرآن ویژه دانشجویان است که با هماهنگی و مشارکت سازمان تبلیغات اسلامی استان فارس و زیر نظر دانشگاه علوم معارف قرآن کریم، به طور ثابت در دو نیم‌سال تشکیل می‌شود. از آنجایی که این دوره‌ها تکمیل‌کننده دوره‌های دانشگاهی به شمار می‌آید و دانشجویان را با شیوه‌های آموزش قرآن آشنا می‌کند، با استقبال فعال و پرشور آنها مواجه شده‌است. در این دوره‌ها واحدهایی ارائه شده که در حوزه تخصصی زبان و ادبیات عربی و مرتبط با آن است، که از جمله آنها می‌توان به ترجمه، واژه‌شناسی، و قواعد عربی اشاره کرد که خود سبب به‌کارگیری متخصصان ادبیات عربی در زمینه تدریس این دروس شده‌است.

۵-۵. برگزاری دوره‌های تخصصی ترجمه قرآن

در بحث آموزش قرآن همواره مسئولین به روخوانی، حفظ و ترتیل قرآن توجه خاصی داشته‌اند که این امر خود گاهی سبب کم‌توجهی به فهم و ترجمه آن شده‌است. از سویی ترجمه‌های گوناگونی از قرآن به وسیله مترجمان و اهل علم در سطح جامعه منتشر شده که در برخی موارد مفهوم و معنا را برای خواننده سخت و دشوار کرده و در نتیجه فهم قرآن را برای خوانندگان مشکل کرده‌است؛ از این رو با توجه به اهمیت ترجمه و ضرورت نیاز مردم به فهم و ترجمه قرآن، دوره‌های تخصصی ترجمه قرآن با همکاری یکی از مؤسسات ترجمه در مشهد که خود چندین سال است این دوره‌ها را برگزار می‌کند، در دانشکده علوم قرآنی دایر شده‌است. این دوره‌ها هر ساله در دو نیم‌سال تحصیلی تشکیل و با اقبال گسترده مردم روبه‌رو می‌شود و مشتاقان زیادی را با مبانی و اصول ترجمه قرآن آشنا می‌کند. دانشکده با این اقدام مبتکرانه به یکی از اهداف و رسالت‌های خود در گسترش فرهنگ قرآنی عمل کرده‌است. از آنجایی که پیش‌زمینه ترجمه‌آشنایی با واژگان، معانی، ریشه‌یابی، و فرهنگ‌خوانی است، بنابراین واحدهای درسی متعددی در این زمینه ارائه شده‌است که از لوازم اصلی ترجمه به شمار می‌آید. این امر سبب بهره‌گیری از تجربیات فارغ‌التحصیلان رشته زبان و ادبیات عربی با گرایش ترجمه شده‌است. می‌توان با گسترش این ایده مبتکرانه علاوه بر ایجاد فرصت‌های

جدیدتر زمینه را برای الگوسازی سازمان‌های مرتبط با امور قرآنی فراهم کرد و سبب گسترش دوره‌های تخصصی قرآنی و همچنین اشتغال جوانان شد.

۵-۶. برگزاری دوره‌های تجوید، روخوانی، روان‌خوانی، حفظ و ترتیل قرآن

دانشکده علوم قرآنی شیراز با رسالت توسعه آموزه‌های قرآنی از آغاز تأسیس همواره به صورت فعال خدمت قرآنی خود را به دانشجویان و عموم مردم در سطح شهر شیراز و استان ارائه کرده‌است. یکی از بارزترین و مهم‌ترین آنها توجه به صحیح‌خوانی و زیباخوانی قرآن است. بر این اساس و بنا بر نیاز جامعه این دوره‌ها به شکل برنامه ثابت و در سنین مختلف برگزار می‌شود. هدف از این دوره‌ها را می‌توان زمینه‌سازی و سرمایه‌گذاری قرآنی در استان دانست؛ از این رو یکی از اصول و مبانی این آموزش‌ها آشنایی با کلمات قرآن، معانی، قواعد و ترجمه آنهاست. دانشکده بدین منظور اقدام به برنامه‌ریزی و گنجاندن دروس عربی مرتبط با این دوره‌ها کرده که بالطبع در این حوزه، از اساتید و دانش‌آموختگان رشته عربی و علاقه‌مند برای آموزش مخاطبان استفاده کرده‌است.

۵-۷. برگزاری کلاس‌های فوق برنامه و تقویتی رشته عربی

از جمله اهداف بلندمدت این دانشکده توسعه کمی و کیفی دانشجویان در مقاطع تحصیلی کارشناسی، کارشناسی ارشد و مقطع دکتری است. به همین دلیل دانشکده از سال ۱۳۹۲ در مقاطع کارشناسی ارشد در دو گرایش تفسیر و علوم قرآنی دانشجوی پسر و دختر جذب کرده‌است و طبق برنامه‌ریزی‌های انجام‌شده در سال ۱۳۹۴ نیز دانشجوی دکتری جذب خواهد کرد؛ از این رو دانشکده بنا به درخواست دانشجویان و عامه مردم، دوره‌های تقویتی و آمادگی آزمون‌های مختلف را در سطح استان و به‌ویژه شیراز برگزار کرده‌است. این دوره‌ها شامل بررسی قواعد عربی، ترجمه و درک مطالب عربی است و از آنجایی که با استقبال مخاطبان روبه‌رو شده‌است به صورت برنامه مستمر و ثابت در طول سال اقدام به ثبت‌نام و برگزاری کلاس می‌کند که خود سبب به‌کارگیری نیروهای جوان و جویای کار در این رشته شده‌است.

۶. شاخصه‌های کارآفرینی رشته عربی در دانشکده

فراهم‌سازی موقعیت و فرصت‌های جدید کارآفرینی در رشته زبان و ادبیات عربی در دانشکده علوم قرآنی درحقیقت پاسخ‌گویی به تغییرات پرشتاب محیطی و جمعیتی دانش‌آموختگان این رشته نیز هست. آنچه در دانشکده علوم قرآنی بستر آنها فراهم شده، درواقع اجرایی کردن ابعاد کارآفرینی سازمانی است. این بسترسازی در دانشکده دارای خصوصیات و ویژگی‌های خاصی است که می‌توان به مهم‌ترین آنها در موارد زیر اشاره کرد:

۶-۱. اثرگذاری رشته عربی در فرصت‌های ایجادشده

فعالیت‌های کارآفرینانه‌ای که در زمینه زبان عربی در این دانشکده به وجود آمده همگی در راستای اهداف والای قرآنی است که موفقیت آنها را می‌توان از سویی در اثرگذاری مفاهیم قرآنی از طریق زبان عربی بر مردم شیراز و از سوی دیگر در تنوع فرصت‌های به‌وجودآمده در این رشته و با اهداف قرآنی دانست. چراکه امروزه اثرگذاری یک فرصت کارآفرینانه «از تنوع و تعدد و اقتضایی بودن اهداف از یک سو و میزان موفقیت و دوام آنها در دستیابی به اهداف موردنظر ناشی می‌شود» (صمدآقایی، ۱۳۸۸: ۱۲۷). اثرگذاری علوم قرآن و به طور خاص زبان و ادبیات عربی را می‌توان در اقبال گسترده مخاطبان و افزایش دوره‌های کانون زبان عربی و کلاس‌های آمادگی و ترجمه تخصصی قرآن دانست که سبب رونق علمی و ایجاد فرصت جدید شغلی و مالی برای دانش‌آموختگان این رشته شده‌است.

۶-۲. استراتژیک بودن فرصت‌های ایجادشده در رشته عربی

از ویژگی‌های بارز اقدامات جدید دانشکده در رشته‌های زبان و ادبیات عربی و علوم قرآنی، دارا بودن رسالت و مأموریت مشخص و آرمان مشترک در تمام فرصت‌های به‌وجودآمده است. این اشتراک رسالت سبب ایجاد فرصت‌های بیشتر و پیشبرد آنها در راستای اهداف عالی‌ه دانشکده شده‌است. علاوه بر آن، شاخص اصلی و مشترک این فرصت‌ها ویژگی‌های ساختاری آنهاست که با حداقل سلسله‌مراتب و مقررات و مبتنی بر ارتباطات بیرونی و به دور از تشریفات سخت اداری شکل گرفته‌است.

۳-۶. تأکید بر اصل نیازسنجی

تشخیص دقیق نیازهای دانشجویان و مردم شیراز و استفاده بهینه از نیازهای پنهان، زمینه را برای ایجاد برنامه‌های جدید در رشته عربی ایجاد کرد، زیرا «تشخیص به موقع نیاز جامعه به عنوان مهم‌ترین عامل در توسعه کارآفرینی و دوام و ماندگاری آن به شمار می‌آید» (رضائیان، ۱۳۸۰: ۹۲). در دانشکده این امر با فرایند شناسایی، پی‌گیری و بهره‌برداری از نیازهای فرهنگی و دینی مردم و با همکاری سازمان‌های مختلف برای حداکثرسازی ارزشی در بُعد فرهنگی طراحی و اجرا شد.

۴-۶. اصل ماندگاری و مداومت

رشد، تداوم و ماندگاری یک فرصت کارآفرینانه از اصول اساسی آن به شمار می‌آید. فرصت‌های ایجادشده در دانشکده نیز با همین ویژگی‌ها زمینه‌های فعالیت را در رشته زبان عربی و علوم قرآنی ایجاد و از آنها حمایت می‌کند. این بدین مفهوم است که اقدامات انجام‌شده، برای اهداف کوتاه‌مدت و میان‌مدت برنامه‌ریزی نشده، بلکه هدفی بلندمدت را دنبال می‌کند، زیرا پیامدهای مثبت آن علاوه بر اینکه بر سازمان‌های هم‌راستای خود مؤثر خواهد بود، سبب آرامش و امنیت روانی دانش‌آموختگان این رشته نیز خواهد شد. علاوه بر آن می‌توان در اصل مداومت این رشته‌ها به انگیزش بیشتر دانش‌آموختگان در طرح ایده‌های جدید و گسترش و توسعه این فرصت‌ها اشاره کرد که درنهایت به افزایش عملکرد و تأثیرگذاری دانشکده منجر خواهد شد؛ بنابراین «افراد سازمانی که از لحاظ فردی محیطی امن و غیرتهدیدآمیز برایشان فراهم باشد با احتمال بیشتری ریسک پیشنهاد کردن ایده‌های جدید را می‌پذیرند» (میدری و قودجانی، ۱۳۸۷: ۱۷).

۵-۶. اصل دانش‌افزایی و علم‌گرایی رشته عربی

ازجمله شاخصه‌های نوگرایانه در دانشکده، اصل دانش‌افزایی و کارآفرینی علمی عربی - قرآنی است که همگی با هدف بالا بردن سطح دانش قرآنی و عربی شکل گرفته‌است. این نوع کارآفرینی در بالاترین مرتبه کارآفرینی است زیرا «از میان فرصت‌های تاریخ‌ساز، آن دسته که

بر پایه دانش بنا شده باشد در بالاترین مرتبه قرار دارد... این نوآوری‌ها از لحاظ نرخ شکست‌پذیری، قابل پیش‌بینی بودن و همچنین چالش‌های پیش روی آنها با تمام کارآفرینی‌های دیگر متفاوت است» (فیض‌بخش بازرگان و عبدی، ۱۳۷۸: ۳۵۰).

۶-۶. تعامل با مراکز برون‌سازمانی

فرصت‌های ایجادشده در دانشکده در رشته زبان عربی و علوم قرآنی از طریق فرایند شبکه‌ای از روابط درون و برون سازمان انجام گرفته‌است. این امر بر اساس ارتباط و تعامل با سازمان‌های استانی و خارج از استانی و بر اساس اصل پویاسازی تبیین شده‌است؛ از این رو تعامل سازنده و فعال با محیط سازمان‌های دیگر یکی از شاخصه‌ها و عوامل مهم در بهره‌برداری بهتر از فرصت‌های جدید، رفع نیازهای جامعه و ایجاد اشتغال در رشته زبان عربی در این دانشکده شده‌است، چراکه تطبیق منابع با نیازها، تغییر نگرش درون‌سازمانی، ارتباط سازنده با بیرون، کشف رهیافت‌ها و فرصت‌های برون‌سازمانی، و جذب سرمایه مردمی از ویژگی‌های اصلی کارآفرینی در این دانشکده است.

۶-۷. نوآوری در رشته عربی

«منظور از نوآوری در کارآفرینی به وجود آوردن محصول و عملی جدید، و یا ایجاد ساختار سازمانی نو بوده که با کارآفرینی خلاق همسویی دارد» (گرامی‌نژاد، ۱۳۸۵: ۶۷). همچنین نوآوری در فرایندها و روش‌ها و نوآوری در برخی از فرصت‌های به‌وجودآمده در دانشکده از مشخصه‌های کارآفرینی شمرده می‌شود. برای نمونه می‌توان به تأسیس کانون تخصصی زبان عربی قرآنی در سطوح مختلف اشاره کرد که در نوع خود اقدامی نو و منحصر به فرد در جنوب کشور به شمار می‌آید.

۶-۸. چندبعدی بودن فرصت‌های ایجادشده

نوع فعالیت‌های ایجادشده در دانشکده علوم قرآنی در خدمت پیشبرد اهداف فرهنگی است، چراکه در علوم انسانی هرچند سودآوری یکی از اهداف موردنظر است اما هدف یگانه و

اصلی نیست، و میزان سودآوری فعالیت‌ها هم‌جهت با مأموریت اصلی و اهداف فرهنگی، قرآنی و اجتماعی برنامه‌ریزی می‌شود؛ بنابراین هدف اصلی کارآفرین رشته عربی را می‌توان امری فرهنگی و ارتقای ارزش‌های اجتماعی دانست و میزان موفقیت او را علاوه بر درآمدزایی اقتصادی باید با میزان پیشبرد ارزش‌ها سنجید.

۷. نتیجه‌گیری

کارآفرینی به معنای فعالیتی نوآورانه و خلق‌کننده ارزشی اجتماعی است که می‌تواند در بخش‌های مختلف انجام شود. سازمان‌های دولتی به عنوان بخشی از ساختار یک نظام می‌توانند به عنوان راه‌کاری اثرگذار و پایدار در راه توسعه اقتصادی و اجتماعی و مهم‌تر از همه توسعه فرهنگی مؤثر واقع شوند. با توجه به گسترش و توسعه هر م جمیعتی دانش‌آموختگان کشور به‌ویژه در حوزه علوم انسانی توجه به این مفهوم در فضای کشور امری ضروری و مهم است. توسعه کارآفرینی رشته زبان و ادبیات عربی که ارتباط مستقیمی با توسعه فرهنگی نیز دارد نقش مهمی در پیشبرد سند چشم‌انداز تحول علوم انسانی دارد. از این‌رو توسعه کارآفرینی فعالیت‌های علوم انسانی به‌منظور ایجاد بستر و محیط مناسب جهت حمایت‌های منطقی از آن ضروری است. این تحقیق به بررسی فرصت‌های کارآفرینانه رشته زبان و ادبیات عربی در دانشکده علوم قرآنی شیراز پرداخته‌است که با شناسایی و ارزیابی فرصت‌ها و بسترها توانسته فرصت‌های جدیدی در این رشته به وجود آورد. نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که دانشکده توانسته از حداکثری ظرفیت دانشکده در ایجاد فرصت‌ها در رشته زبان و ادبیات عربی بهره‌برد که در برخی موارد اقدامی مبتکرانه و جدید است. از مهم‌ترین فرصت‌های ایجادشده در این دانشکده می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- تعامل سازنده و مستمر علمی با مرکز جامع علمی - کاربردی حج و زیارت که این مرکز در دانشکده علوم قرآنی شیراز قرار دارد؛
- تأسیس کانون زبان تخصصی عربی قرآنی که اقدامی منحصربه‌فرد در استان فارس و جنوب کشور به شمار می‌آید و با رویکردی قرآنی به تعلیم و آموزش دانش‌پژوهان می‌پردازد؛
- برگزاری دوره‌های ترجمه تخصصی قرآن ویژه دانشجویان و عموم مردم با همکاری

یکی از مؤسسات ترجمه در مشهد؛

□ برگزاری دوره‌های تربیت معلم قرآن ویژه دانشجویان با همکاری سازمان تبلیغات اسلامی و تحت نظارت دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم؛

□ برگزاری کلاس‌های تقویتی و آمادگی آزمون‌ها برای متقاضیان مقاطع تحصیلات تکمیلی در این دوره‌ها و کلاس‌های مفاهیم، زیباخوانی و روان‌خوانی.

علاوه بر آن با بررسی و دقت در فرصت‌های به‌وجودآمده می‌توان مهم‌ترین شاخصه‌های کارآفرینی رشته عربی در این دانشکده را در نوآوری، اثرگذاری، اصل نیازسنجی، اصل ماندگاری و توسعه، استراتژیک بودن فرصت‌ها، تعامل برون‌سازمانی، چندبعدی بودن فرصت‌ها و اصل دانش‌افزایی دانست.

پیشنهادها

این مقاله به بررسی و بیان ظرفیت‌ها و شاخصه‌های کارآفرینی زبان عربی پرداخته‌است. با توجه به اهمیت موضوع کارآفرینی و ضرورت آن در حوزه علوم انسانی، برای تحقق ارتقادهی و همچنین سرعت دادن به رشد و تحول علوم انسانی در رشته زبان عربی موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

□ ایجاد انجمن‌های کارآفرینی به صورت کمیته‌ای راهبردی و منسجم در دانشکده‌ها برای شناسایی ظرفیت‌ها و راهکارهای سریع در کارآفرینی رشته عربی در ۲۲ دانشکده علوم قرآنی که در سطح کشور وجود دارند که پراکندگی دانشکده‌ها در استان‌های مختلف خود فرصت مناسبی برای این امر است. علاوه بر آن، ایجاد این انجمن‌ها باعث آسان شدن سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی و هماهنگی لازم در حمایت از کارآفرینی این رشته می‌شود.

□ راه‌اندازی شبکه اینترنتی خدمت و پایگاه اطلاع‌رسانی در شبکه‌های مجازی و ساماندهی آنها جهت اطلاع‌رسانی از فرصت‌های ایجادشده در دانشکده علوم قرآنی به‌منظور توسعه کمی و کیفی و تداوم‌بخشی این فرصت‌ها.

□ خدمت‌رسانی مادی و معنوی در قالب شبکه حمایت از کارآفرینی و توسعه رشته زبان عربی به‌وسیله سازمان‌ها و نهادهای هم‌راستای علوم قرآنی مانند: اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی،

سازمان تبلیغات، استانداری، شهرداری، مؤسسه‌های قرآنی مانند مؤسسه قرآنی الغدیر شیراز که به‌وسیله آیت‌الله مکارم شیرازی در شیراز راه‌اندازی شده‌است.

□ بررسی و شناسایی ظرفیت شهرستان‌ها و ارزیابی بسترهای موجود در آنها برای توسعه فرصت‌های ایجادشده و انتقال تجربیات کارآفرینی رشته عربی در دانشکده علوم قرآنی به سازمان‌ها و بخش‌های دولتی و خصوصی شهرستان‌ها و اقدام اجرایی به‌وسیله دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط.

کتابنامه

آراسته، حمیدرضا (۱۳۸۲)، «کارآفرینی و آموزش عالی اصول و موانع»، فصلنامه سیاست علمی و پژوهشی رهیافت، شماره ۲۹، صص: ۹-۱.

حسن‌پور داود؛ فاطمه زارعی‌وش (۱۳۸۹)، «الگوی کارآفرینی سازمانی»، مجله تعاون، شماره ۴، صص: ۱۹۴-۱۷۱.

حمیدی‌زاده، محمدرضا (۱۳۷۵)، نیازها، بهره‌وری و توسعه، شیوه‌های عملی ارتقای بهره‌وری نیروی انسانی، چاپ اول، تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی.

رضائیان، علی (۱۳۸۰)، مبانی سازمان و مدیریت، چاپ سوم، تهران: سمت.

سلطانی تیرانی، فلور (۱۳۸۷)، نهادینه‌سازی نوآوری در سازمان، چاپ دوم، تهران: مؤسسه خدمات فرهنگی رسا.

صالحیان، علیرضا (۱۳۸۵)، «کارآفرین، کارآفرینی، و توسعه اقتصادی»، نشریه مدیریت، شماره ۸۰، صص: ۴۶-۵۸.

صمدآقایی، جلیل (۱۳۸۶)، کارآفرینی پیشرفته، کارآفرینی در کارآفرینی، تهران: مؤسسه کار و تأمین اجتماعی.

صمدآقایی، جلیل (۱۳۸۸)، سازمان‌های کارآفرین، چاپ سوم، تهران: مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی.

کارآفرینی سازمانی زبان عربی، ظرفیت‌ها و شاخصه‌ها مجید صادقی مزیدی

عابدی اردکانی، مصطفی (۱۳۸۹)، «فرهنگ کارآفرینی»، نشریه مدیریت، شماره ۷۹، صص: ۱۰۲-۸۴.

فیض‌بخش بازرگان، سید علیرضا؛ مجید عبدی (۱۳۷۸)، «فرایند شناسایی فرصت‌های کارآفرینانه»،

دومین کنفرانس ملی کارآفرینی، دانشگاه یزد، صص: ۴۸۱-۴۶۷.

گرامی نژاد، ابوالقاسم (۱۳۸۵)، کارآفرین، تهران: آیلار.

مقیمی، سید محمد (۱۳۸۴)، کارآفرینی در سازمان‌های دولتی، چاپ دوم، تهران: فراندیش.

میدری، احمد؛ اصلان قودجانی (۱۳۸۷)، سنجش و بهبود محیط کسب‌وکار، تهران: سازمان انتشارات

جهاد دانشگاهی تهران.

التوظيف الحكومى اللغة العربية القُدرات و السمات

النموذج: كلية العلوم القرآنية بشيراز

مجيد صادقى مزيدى*

أستاذ مساعد بجامعة العلوم و المعارف القرآنية

الملخص

من الآليات والترتيبات المطلوبة في الدوائر والمنظمات لمواكبة التطورات هي الاهتمام بالمنظمات والدوائر التي توفر فرص العمل. وتتيح بعض هذه المنظمات أرضية ملائمة لخلق المهن وتقوم أيضاً بنشر الثقافة الدينية ومبانيها. منها كلية العلوم القرآنية بشيراز التي يتطرق هذا البحث فيها إلى تعريف توفير المهن وخلقها في المنظمات وبيّن تلك الفرص في كلية العلوم القرآنية. لقد تحقّق هذا الأمر بالاهتمام بالقدرات و المؤشرات الموجودة في الكلية وعلى ضوء أهم المقومات الاجتماعية في مجال توفير فرص العمل ألا وهي الأرضية الثقافية.

الكلمات الرئيسية: كلية العلوم القرآنية بشيراز؛ المنظمات القائمة بخلق العمل؛ الأرضية الاجتماعية؛ مؤشرات الانشغال.